

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σάββατο 10 Μαρτίου 2018

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Γιατί δεν έχουν όλοι την ίδια γνώμη για το τι πρέπει να μαθαίνουν οι νέοι, ούτε σε σχέση με την αρετή ούτε σε σχέση με την άριστη ζωή, ούτε είναι φανερό αν (η παιδεία) πρέπει να έχει στόχο της περισσότερο την άσκηση του νου ή τη διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα; αν ξεκινήσουμε από την εκπαίδευση που παρέχεται σήμερα, η έρευνά μας θα βρεθεί αντιμέτωπη με μεγάλη σύγχυση και δεν είναι καθόλου φανερό αν (η παιδεία) οφείλει να επιδιώκει αυτά που είναι χρήσιμα για τη ζωή ή αυτά που οδηγούν στην αρετή ή αυτά που απλώς προάγουν τη γνώση (γιατί όλες αυτές οι απόψεις έχουν βρει κάποιους υποστηρικτές); και σχετικά με αυτά που οδηγούν στην αρετή δεν υπάρχει καμιά απολύτως συμφωνία (καταρχήν για την αρετή δεν έχουν όλοι όσοι την τιμούν την ίδια ιδέα; επομένως, είναι φυσικό να υποστηρίζουν διαφορετικές γνώμες και ως προς την άσκηση της).

2. Ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο απόσπασμα προβάλλει την υπόθεση εργασίας που θα τον απασχολήσει με δύο ερωτήματα: Ποιος είναι ο ενδεδειγμένος τύπος παιδείας («τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία»;) και πώς πρέπει να διαπαιδαγωγούνται τα παιδιά («πῶς χρὴ παιδεύεσθαι»;)

Κατά την προσφιλή του μέθοδο εξετάζει πρώτα την κατάσταση που διαπιστώνει ότι κυριαρχεί στην εποχή του, και στη συνέχεια οδηγείται σε αυτό που υπαγορεύει η λογική και επαληθεύει η εμπειρία. Ο ρεαλιστικός και εμπειρικός χαρακτήρας της αριστοτελικής σκέψης φαίνεται και στη διαπίστωση ότι η έρευνα για την παιδεία δεν διευκολύνεται από την παρατήρηση της τότε παρεχόμενης εκπαίδευσης. Κρίνει, λοιπόν, ο Αριστοτέλης ότι η απουσία νομικού πλαισίου για την εκπαίδευση και ο ιδιωτικός της χαρακτήρας προσανατολίζουν τους ανθρώπους σε ανόμοιες επιλογές παιδείας με πολιτικές βέβαια επιπτώσεις στην ενότητα και στην ευδαιμονία της πόλης. Διακρίνει στην εποχή του και μας παραδίδει τρεις τύπους παιδείας:

Ο Αριστοτέλης, για να δικαιολογήσει γιατί χρειάζεται να καθοριστούν τα γνωρίσματα της παιδείας και ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι εκπαιδεύονται, αναφέρεται σε διαπιστώσεις για τον χαρακτήρα της παιδείας και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην εποχή του. Επισημαίνει τη διαφωνία για τον σκοπό και το περιεχόμενο της παρεχόμενης παιδείας. Οι άνθρωποι διαφωνούν για το αν οι νέοι είναι καλό να εκπαιδεύονται με σκοπό την κατάκτηση της **αρετής** και του **άριστου βίου** και αν πρέπει να αποβλέπουν με την παιδεία στην **πνευματική καλλιέργεια** ή **στη διάπλαση ήθους**. Υπήρχε σύγχυση ως προς το περιεχόμενο και τους στόχους της εκπαίδευσης και διακρίνει στην εποχή του και μας παραδίδει τρεις τύπους παιδείας: την ωφελιμιστική παιδεία, με την οποία επιδιώκεται το πρακτικό και το ωφέλιμο, τα **χρήσιμα για τη ζωή** («τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»); τη «γνωσιοκεντρική / νοησιαρχική, η οποία δίνει προτεραιότητα στην καλλιέργεια του νου, σε **αυτά που απλώς προάγουν τη γνώση**, («τὰ

περιττά»)· την ηθοπλαστική η οποία προτάσσει τη διάπλαση του ήθους των παιδιών, **αυτά που τείνουν προς την αρετή** («τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετήν») Σύμφωνα με την «ἐμποδῶν παιδεία», τα μαθήματα που διδάσκονταν εκείνη την εποχή, τα διακρίνει σε τέσσερις κλάδους και ήταν: α) **ανάγνωση και γραφή**, αντικείμενα τα οποία θεωρούνταν χρήσιμα για τη ζωή («χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»), β) **γυμναστική**, η οποία συντελούσε στην καλλιέργεια της ανδρείας, γ) **μουσική**, η οποία θεωρούνταν και χρήσιμη για τη ζωή και ασκούσε ηθική επίδραση στον άνθρωπο, δ) μερικές φορές **σχέδιο και ζωγραφική**, δεξιότητες που θεωρούνταν κι αυτές χρήσιμες για τη ζωή.

Η **αριθμητική** δεν αναφέρεται, επειδή ίσως στην Αθήνα αυτή διδασκόταν στο σπίτι και όχι στο σχολείο.

3. Έπειτα από την παρουσίαση των προβληματισμών σχετικά με τον χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τους στόχους της παιδείας, η ενότητα κλείνει με τη διατύπωση των προσωπικών θέσεων του Αριστοτέλη πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Φαίνεται ότι δεν αποδοκιμάζει απολύτως καμιά διάσταση γνώσης, (χρήσιμη, αναγκαία, επιστημονική και ηθοπλαστική), απορρίπτει όμως τη μονοδιαστατικότητα της παρεχόμενης γνώσης και μάλιστα της πρακτικά / επαγγελματικά προσανατολισμένης. Προβάλλει ένα πρότυπο γνώσης που συνθέτει τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, την επιστημονική αλήθεια με κυρίαρχο τον ηθοπλαστικό προσανατολισμό. Στο παιδευτικό πρόγραμμα του Αριστοτέλη έχει θέση και το χρήσιμο και η ελεύθερη απασχόληση και η επιστημοσύνη, αποκλείεται όμως ό,τι θα έθιζε το νέο στην ευτέλεια και την ποταπότητα (βάνανυσον ἔργον).

Ο φιλόσοφος λοιπόν ακολουθεί τη μέση οδό και υποστηρίζει ότι οι νέοι πρέπει ασφαλώς να μαθαίνουν γνώσεις χρήσιμες για τη ζωή, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο, αλλά από αυτές όχι όλες, παρά μόνο τις αναγκαίες. Κι από τις αναγκαίες όμως πρέπει να μαθαίνουν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους και όχι τις ευτελείς που ασκούν οι δούλοι, οι οποίες αδρανοποιούν το σώμα και τον νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο, άξεστο («βάνανυσον») και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετής. Έτσι, η επαγγελματική εκπαίδευση συνδέεται με τους «βανούσους», δηλαδή με τους ανθρώπους που διαθέτουν τη γνώση και την κατασκευαστική τους ικανότητα στην υπηρεσία των άλλων με αμοιβή, αλλά αυτό είναι στοιχείο δουλικότητας. Φαίνεται ότι ο Αριστοτέλης διακρίνει τη γνώση από την κοινωνική λειτουργία της, από την άποψη ότι η γνώση που οδηγεί σε επαγγελματική εξειδίκευση στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας δεν αναιρεί τον αλλοτριωτικό χαρακτήρα της μισθωτής εργασίας, γιατί ο άνθρωπος «εμπορευματοποιεί» την επαγγελματική γνώση του, δηλαδή ένα ποιοτικό γνώρισμα της ύπαρξής του, και το υποτάσσει στη βούληση του άλλου. Δεν αρμόζει στους ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν σε κάθε γνώση τη χρησιμότητα, γιατί αυτή μπορεί να τους οδηγήσει στη μονομέρεια.

Από τα παραπάνω, λοιπόν, προκύπτει ότι οι χρήσιμες γνώσεις είναι απαραίτητες, αλλά δεν πρέπει να αποτελούν αυτοσκοπό. Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να είναι κυρίως ηθοπλαστικός και να στοχεύει τόσο στη διαμόρφωση του σώματος όσο και του πνεύματος του ανθρώπου.

4. Στην ενότητα προβάλλονται δύο θέσεις του Αριστοτέλη σχετικά με την παιδεία. Αρχικά η παιδεία πρέπει να αποτελεί αντικείμενο κρατικής μέριμνας και να ρυθμίζεται νομοθετικά («**νομοθετητέον**») και να έχει δημόσιο χαρακτήρα («**κοινήν ποιητέον**»).

Ήδη από την πρώτη φράση της ενότητας διαπιστώνεται ότι ο Αριστοτέλης συνδέει την παιδεία με τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Η παιδεία είναι λοιπόν πολιτικό θέμα που πρέπει να

απασχολεί και τους πολιτικούς και τους νομοθέτες, γιατί επηρεάζει τη συνολική ζωή του κράτους, αλλά και του κάθε πολίτη ξεχωριστά και εάν παραμεληθεί βλάπτει το ίδιο το πολίτευμα.

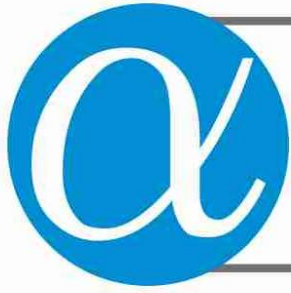
Ως θιασώτης της νομοθετικά κατοχυρωμένης παιδείας επικρίνει την απουσία νομοθετικής εκπαιδευτικής μέριμνας και τη δυνατότητα αυτοσχεδιασμού του δασκάλου ή του γονέα που αναπληρώνουν το κενό της πολιτείας και διδάσκουν ό,τι οι ίδιοι θέλουν στα παιδιά. Παράλληλα, υπερασπιζόμενος τον δημόσιο χαρακτήρα της επισημαίνει πως πρέπει να είναι με νόμο κοινή για όλους. Με αυτόν τον τρόπο μάλιστα θα επιτευχθεί τόσο η ατομική όσο και η συλλογική ευδαιμονία. Εξάλλου, κάθε πολίτης ανήκει στο κράτος συνεπώς και η παιδεία οφείλει να είναι κρατική υπόθεση. Μάλιστα οι νέοι πρέπει να λαμβάνουν μόρφωση ταιριαστή με το πολίτευμα της πόλης τους, έτσι ώστε να φτάσουν στον επιδιωκόμενο σκοπό, δηλαδή στην ευδαιμονία. Εφόσον λοιπόν ο σκοπός της πόλης είναι κοινός, κοινή πρέπει να είναι και η παιδεία που προσφέρεται και να μην αφήνεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Συνεπώς, αν στόχος της πολιτείας είναι να οδηγήσει τους πολίτες στην αρετή και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία, που είναι ο ύψιστος σκοπός, ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί, μόνο αν παρέχεται κοινό περιεχόμενο μόρφωσης σε όλους τους πολίτες.

Σύμφωνα με το Σταγειρίτη φιλόσοφο, ο άνθρωπος γεννιέται εφοδιασμένος από τη φύση του με όπλα, όπως τα φυσικά πάθη, ο έναρθρος λόγος και η σκέψη, με τα οποία πρέπει να υπηρετείται η αρετή και η φρόνηση. Εάν, ωστόσο ο άνθρωπος, κυριαρχηθεί από τα πάθη του και δεν ακολουθεί την αρετή με τους κανόνες της λογικής, τότε επικρατεί το άλογο στοιχείο της ψυχής και καταντά το αγριότερο ζώο.

Η Παιδεία λοιπόν, θα βοηθήσει τον άνθρωπο να καλλιεργήσει τα όπλα που διαθέτει ώστε να ελέγχει τα πάθη και τα συναισθήματά του και με αυτόν τον τρόπο θα διασωθεί το πολίτευμα και θα επιτευχθεί η ευδαιμονία του συνόλου. Εξάλλου, η παιδεία καλλιεργεί την αρετή και διαμορφώνει τη συμπεριφορά των πολιτών.

5. Σελίδα 164-165: «Η αρχαία ελληνική αυτή ...βρίσκεται έξω από την πόλιν.»

6. πεμπτουσία: ἔσται
δέον: δεῖ
λήθη: λανθάνειν
λάφυρο: ὑπολαμβάνουσι
νιότη: νέους
νοερός: διάνοιαν
ξίφασκία: ἀσκεῖν
επέκταση: τείνοντα
αμφορέας: διαφέρονται
πάρεργο: ἀπεργάζονται

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σάββατο 10 Μαρτίου 2018

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A] Επειδή όμως έχουμε φτάσει σε τέτοιο βαθμό ατυχίας, ώστε να μην αγωνιζόμαστε μόνο εναντίον αυτών, αλλά και εναντίον των πιο ικανών από τους ρήτορες, τους οποίους αυτοί έκαναν συνηγόρους τους από τα δικά μας (χρήματα), είναι αναγκαίο να μελετήσουμε γι' αυτά με περισσότερα επιχειρήματα. Είναι δύσκολο να μη μιλήσουμε κατώτερα απ' όσα πάθαμε. Γιατί ποιος λόγος θα μπορούσε να εξισωθεί με τις δικές μας κακοτυχίες ή ποιος ρήτορας θα μπορούσε να γίνει ικανός να κατηγορήσει για τα αδικήματα που έγιναν από τους Θηβαίους; Όμως πρέπει να προσπαθήσουμε έτσι, όπως τυχόν μπορούμε να καταστήσουμε φανερή την αδικία τους. Πολύ δε περισσότερο αγανακτούμε, επειδή τόσο απέχουμε από το να αξιωθούμε τα ίσα με τους άλλους Έλληνες, ώστε αν και υπάρχει ειρήνη και (αν και) έχουν συναφθεί συνθήκες όχι μόνο δεν μετέχουμε στην κοινή ελευθερία, αλλά ούτε αξιωθήκαμε να τύχουμε μια υποφερτή δουλεία.

B] τοῖς ἀγῶσι, ᾧ ῥήτορ, καταδεῖ, μᾶλλον, φανερωτέρας, παρεσκευασμένοι εἰσὶ, ἔπαθες, ἐξισώθητι, ἀγανακτῶσι, τετυχηκέναι.

Γ] 1. ἀτυχίας= ετερόπλωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο **τοῦτο (τοῦθ')**
ᾧν= αντικείμενο στο **πεπόνθαμεν** από ἑλξη του αναφορικού (**τούτων ᾧ πεπόνθαμεν**)
ταῖς δυσπραξίας= αντικείμενο στο **ἄν ἐξισωθείη**
φανεράν= κατηγορούμενο του αντικειμένου παρανομίαν από το **καταστήναι**
τυχεῖν= αντικείμενο στο **ἤξιώθημεν**, τελικό απαρέμφατο.

2. ὅμως δὲ δεῖ πειραῖσθαι οὕτως.

3. εἰ καὶ εἰρήνη ἐστὶ καὶ (εἰ καὶ) συνθῆκαι γεγέννηται.